

درس هفتم

يَكْفُرُوا عَلَيْنَ مَا فَعَلْنَاكُمْ

۱۰. وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَيْنَاكُمْ

۱۱. وَاللَّهُ لَا يُعِدُّ كُلَّ تَائِبٍ فَعُورًا ﴿١٢﴾

۱۲. الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ

۱۳. وَ مَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الرَّحِيمُ ﴿١٤﴾

۱۴. لَعَنَّا أَوْلِيَاءَنَا وَمَنْ تَوَلَّاهُمْ بِالْبَيْتَاتِ

۱۵. وَ أَنْزَلْنَا عَنْهُمْ الرِّجَالَ وَالشِّيزَانَ

۱۶. لِيَتَّعَمَّوْا النَّاسَ بِالْفِئْطِ

۱۷. وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فَمَا تَأْتِي سُدَّهٖمْ وَمَنَايِغَ لِلنَّاسِ

۱۸. وَ لِيَتَعَلَّمَنَّ اللَّهُ مَن يَشْكُرُهُ، وَ يُسَلِّمَ بِالْغَيْبِ

۱۹. إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٠﴾

میراث الدین - و قضا عذاب الشار

۵۶

درس هفتم

آیات ۲۱ تا ۲۵ سوره حدید را از تران گوش کنید و با آن بخوانید و کلمات را نشان دهید. در این آیات به تلفظ حرف **ذ** پیش از ففت کرده و سعی کنید تنها توارین حرفه را صحیح تلفظ کنید.

أَمْ أَعْلَمُ بَيْنَ السَّيِّئِينَ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱. سَابِقَتْنَا إِلَىٰ مَغْفِرَتِكَ مِنَّا رَبِّكَ

۲. وَ جَلَدٌ عَرَضُهَا كَعَرَضِ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ

۳. أَعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ

۴. ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ

۵. وَاللَّهُ هُوَ الْعَظِيمُ ﴿١١﴾

۶. مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْمَانُكُمْ

۷. وَ لَا فِئْتَانُكُمْ

۸. إِلَّا فِئْتَانُكُمْ مِن قَبْلِ أَن تَمُرَّ بِهَا

۹. إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٠﴾

۵۵

روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس و تمرین، رفع اشکالات و تصحیح اشتباهات، تکلیف و ارزش یابی این درس براساس روش کلی و مطابق درس های قبل انجام می شود.

برای مطالعه دبیران

تذکرات خاص درس

۱- تأکید بر بیان حروف مشدد به ویژه تشدیدهای متوالی و مواردی که بر اثر ادغام پیش می آید و اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید، در ترکیب های

كَعَرَضِ السَّمَاءِ، أَعِدَّتْ لِلَّذِينَ، ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ، فِي الْأَرْضِ، وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ، يَتَوَلَّ، بِالْبَيْتَاتِ، لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْفِئْطِ، وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ، قَوِيٌّ.

۲- توجه به حالت وقف بر ترکیب‌های وَرُسُلِهِ، بِالْبَحْلِ، بِالْقِسْطِ .

۳- توجه به ناخوانا بودن واو پایه‌ی همزه در کلمه‌ی یُوْتِيهِ .

۴- موارد ادغام و اخفاء که ممکن است مورد سؤال باشند یا حرف مشدّد را به وجود آورند :
مَغْفِرَةً مِّن رَّبِّكُمْ، مَن يَشَاءُ، مِّن مُّصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ، أَنْفُسِكُمْ، كِتَابٍ مِّن قَبْلٍ، مُّخْتَلٍ فَخُورٍ،
وَمَن يَتَوَلَّ، أَنْزَلْنَا، بَأْسٌ شَدِيدٌ وَّ، مَن يَنْصُرْهُ .

۵- جلب توجه دانش‌آموزان به تلفظ حروف خاص عربی مطابق قرائت نوار و یادآوری تلفظ

«ص».

۶- جلب توجه آنان به تلفظ حرف «ذ» و در صورت نیاز، بیان توضیح ساده و کوتاه زیر :
«برای صحت قرائت نماز و قرآن، باید «ذ» نوک زبانی و نازک تلفظ شود.» آن‌گاه این کلمه‌ها را
می‌توان تمرین کرد :

در قرائت نماز: صِرَاطَ الَّذِينَ، إِذَا جَاءَ (سوره‌ی نصر)، بِإِذْنِ رَبِّهِمْ (سوره‌ی قدر)، إِلَّا
الَّذِينَ (سوره‌ی عصر)، عَذَابَ النَّارِ (قنوت)
در آیات درس: لِلَّذِينَ، ذَلِكَ، ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ .

چند تذکر

۱- دقت داشته باشید که در تلفظ این حرف افراط نشود. ممکن است بعضی از دانش‌آموزان،
حرف «ز» را نیز نوک زبانی تلفظ کنند؛ در صورتی که «ز» باید به حالت معمولی فارسی تلفظ شود.

۲- ممکن است برخی دانش‌آموزان «ذ» را مانند «ظ» درشت تلفظ کنند. در این حالت، به
آن‌ها تذکر می‌دهیم که «ذ» باید به شکلی ظریف‌تر و نازک‌تر تلفظ شود: الَّذِينَ، إِذَا، بِإِذْنِ .

۳- شاید برخی دانش‌آموزان در سخن گفتن معمولی نیز «ز» را نوک زبانی تلفظ کنند. در این
حالت، به آن‌ها توصیه می‌کنیم که در حین تلفظ «ز» دندان‌ها را روی هم قرار دهند تا زبان بین دندان‌ها
قرار نگیرد و حالت نوک زبانی پیش نیاید.

روش تدریس مفاهیم (کار در کلاس)

جدول ۱ (کلمات)

کار در کلاس

تمرین اول - جدول زیر را با استفاده از کلمات داده شده کامل نمایید و سعی کنید معنای کلمات را به خاطر بسپارید.

عدل و داد آهن از یکدیگر سبقت بگیرد ترازو قلابه‌ها

کلمه	معنا	کلمه	معنا
۱. سابقوا		۷. لَيَقُومُ... بِ	تا به یا دارد
۲. عَرَضُ	وسعت	۸. قَبِيضٌ	
۳. أَيْدِيٌّ	آماده شده است	۹. حَدِيدٌ	
۴. يَأْسٌ	می‌دهد	۱۰. يَأْسٌ	سخنی
۵. يَتَخَسَّأُ	می‌خواهد	۱۱. تَسَابَعٌ	زیاد
۶. سِيزَانٌ	... و سیاهان سنجی	۱۲. تَمَاقِيعٌ	جمع سلفه‌ها ...

۱- **سابقوا:** کلمه‌های فراوانی از ریشه‌ی این کلمه در فارسی به کار می‌رود؛ مانند: سبقت و

مسابقه.

۲- **عَرَضُ:** وسعت. دبیر گرامی توجه دانش‌آموزان را به معنای این کلمه جلب می‌کند تا آن را

با معنای رایج در فارسی و هندسه که در مقابل «طول و درازا» قرار دارد اشتباه نکنند. این کلمه به معنای وسعت و گستردگی است.

۳- **لَيَقُومُ ... بِ:** مشابه آن چه در مورد کلمه‌ی «كَذَّبُوا بِ» در درس سوم گفته شد («لَيَقُومُ»

با حرف «بِ» یک‌جا ترجمه می‌شود. در حقیقت، این فعل با حرف «بِ» متعدی شده است. مصدر آن قبل از متعدی شدن به معنای «به پا شدن» و بعد از آن به معنای «به پا داشتن» است.

تمرین دوم - ترکیب‌های زیر را به کمک هم‌گروه خود معنا کنید.

ترکیب	معنا	ترکیب	معنا
۱. أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا		۱. سَابِقُوا الْفِتْرَةَ	
۲. أَرْسَلْنَا نَحْنُهُمْ		۲. كَعَرَضِ السَّمَاءِ	
۳. لَيَقُومُ الْفُلُكُ بِالْأَيْدِي		۳. أَيْدِيَّ الْيَدَيْنِ دَانُوا	
۴. أَرْسَلْنَا الْحَدِيدَ		۴. ذَلِكُمْ نَسْفُتُ السَّمَاءِ	
۵. يَأْسٌ سَدِيدٌ		۵. أَوِ الْعُضَلِ الْعَظِيمِ	

جدول ۲ (ترکیب‌ها)

دانش‌آموزان این جدول را به روش جدول‌های مشابه در دروس قبل، در کلاس درس پاسخ

می‌دهند و سپس به کمک دبیر محترم به تصحیح آن می‌پردازند.

برخی نکات قابل ذکر در این جدول به شرح زیرند.

۱- **سَابِقُوا إِلَى مَعْرِفَةٍ**: از یک دیگر سبقت بگیرید به سوی آموزشی. منظور این است که در طلب آموزش از خداوند، از یک دیگر سبقت بگیرید. انسان همیشه با خطا نسبت به خود یا دیگران روبه‌روست. اگر همه در طلب آموزش از دیگران سبقت بگیرند، زمینه برای توجه به خطاهای خود و بازگشت از آنها بهتر فراهم می‌شود.

۲- **كَعَرْضِ السَّمَاءِ**: مانند وسعت آسمان. یعنی، به پهنا و گستردگی آسمان.

۳- **أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا**: فرستادیم پیامبران مان را. همان‌طور که می‌دانید، «نا» به معنای «ما» یا «مان» است ولی اگر در این جا بگوییم: «فرستادیم پیامبران ما را»، جمله نامفهوم خواهد بود.

۴- **لِيَقَوْمَ النَّاسِ بِالْقِسْطِ**: تا به پا دارند مردم، عدل و داد را. «يَقَوْمَ» مفرد است ولی چون فاعل آن (النَّاسُ) جمع است، فعل را هم جمع معنا می‌کنیم. «بِ» که بر سر «الْقِسْطِ» آمده، مطابق جدول کلمه‌ها، همراه با فعل در نظر گرفته شده است.

تمرین سوم - با توجه به عبارات قرآنی، ترجمه را کامل کنید.

۱	قَائِلُ اللَّهِ هُوَ الْقَيْئُ الْحَمِيدُ	پس قطعاً خدا	ستوده است.
۲	لِئَلَّ اللَّهُ قَوِيٌّ عَزِيزٌ	قطعاً	با عزت است.
۳	لِئَلَّ اللَّهُ لَا يُجِيبُ كُلَّ سُئَالٍ فَخَوِرَ	قطعاً خدا	هیچ سئوالگر نترسید و فرود نیاید

جدول ۳ (تکمیل ترجمه)

این نوع تمرین در درس‌های قبل نیز آمده است.

برخی نکات قابل ذکر در آن به شرح زیرند.

۱- در سطر اول، در ترجمه‌ی آیه می‌توان از ذکر معادل کلمه‌ی «هُوَ» صرف‌نظر کرد؛ در نتیجه، ترجمه به صورت: «پس قطعاً خدا بی‌نیاز و ستوده است» در می‌آید. البته اگر ترجمه‌ی «هُوَ» ذکر شود باز هم پذیرفته است؛ یعنی: «پس قطعاً خدا، او بی‌نیاز ستوده است» می‌دانیم ضمیری که بین مبتدا و خبر قرار گیرد، «ضمیر فصل» نامیده می‌شود که تأکید یا حصر در معنا را می‌رساند. در این صورت، می‌توان در فارسی این‌گونه معنا کرد: «پس قطعاً خدا، اوست که بی‌نیاز ستوده است.» هر سه صورت صحیح است.

۲- در ترجمه‌ی آیه‌ی دوم چون دو صفت پشت سرهم برای خدای متعال آمده‌اند، می‌توان میان آنها «و» قرار داد یا آن دو را به هم اضافه کرد. پس، هر دو صورت ترجمه‌ی «قطعاً خدا قوی و

باعزت است» یا «قطعاً خدا قوی با عزت است»، صحیح و مورد پذیرش است.

۲- در آیه‌ی سوم جدول، کلمه‌های «مُخْتَال» به معنای خود بزرگ‌بین و متکبر از روی خیال‌پردازی و «فَخُور» به معنای «فخر فروش» آمده است که دانش‌آموزان ترجمه‌ی آن‌ها را قبلاً نیاموخته‌اند. دبیر گرامی، ضمن بیان معنای این کلمه‌ها برای دانش‌آموزان - به همان نحو که در ترجمه آمده است، یعنی «متکبر فخر فروش» - تکمیل ترجمه را از ایشان می‌خواهد. البته هرگز از معنای این دو کلمه نباید پرسش شود.

تمرین چهارم - جدول زیر را مانند نمونه کامل نمایید. کلمات دو ستون را با هم مقایسه کرده و سعی کنید این الگو را به خاطر بسپارید.

کلمه	معنا	کلمه	معنا
رَازِقٍ	روزی‌دهنده	رِزْقٍ	بسیار روزی‌دهنده
عَالِمٍ			
ظَالِمٍ			
خَالِقٍ			

۵۸

جدول ۴ (صیغهی مبالغه)

همان‌طور که معلوم است با حل این جدول، درک معنا و شکل صیغهی مبالغه در وزن «فَعَال» به دانش‌آموزان آموخته می‌شود؛ به گونه‌ای که دانش‌آموز با دانستن معنای اسم فاعل یا صیغهی مبالغه، معنای دیگری را درک می‌کند. البته همان‌طور که بارها تأکید شده است، دبیر گرامی در این آموزش از اصطلاحات استفاده نمی‌کند و فقط با ذکر نمونه و انجام دادن تمرین طبق جدول، دانش‌آموز را متوجه این معنا می‌سازد.

در پرسش‌های شفاهی و کتبی نیز در صورت طرح این‌گونه سؤال‌ها، فقط با ارائه‌ی نمونه و الگو، پرسش می‌شود.

پاسخ جدول به ترتیب به شرح زیر است:

عَالِمٌ: بسیار دانا؛ ظَالِمٌ: بسیار ستمگر؛ خَالِقٌ: بسیار آفریننده.

خوب است توجه داشته باشید که عَلَامَةٌ به معنای بسیار بسیار داناست. گاهی «ة» برای

مبالغه‌ی بیش‌تر می‌آید و برای تأیید نیست.

بهار دل‌ها

شناخت

بهار دل‌ها

حضرت علی (ع) می‌فرماید:

تَقَلُّوا الْقُرْآنَ قِبَالَهُ زَيْغَ الْغُلُوبِ
 قرآن را با دلی بگردید، زیرا که آن بهار دل‌هاست؛
 وَاسْتَشْفُوا بِتَوْبِهِ قِبَالَهُ، بِنَهَاءِ الصُّدُورِ
 و از توبه آن سفا بخوابید زیرا درمان دل‌هاست؛
 وَاحْسَبُوا تِلَاوَتَهُ، قِبَالَهُ، أَنْفَعُ الْقَضِيِّ
 و آن را نگو تلاوت کنید، که سودمندترین سرگشت‌هاست.

پیام قرآنی

وَتَشِيرُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ نَهْيٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ (سوره بقره، آیه ۱۲۹)

و از قرآن آنچه نهد و رحمت است و از قرآن برای مؤمنان نهد.

۵۹

اهداف

- ۱- آشنا کردن دانش‌آموزان با حدیثی از حضرت علی (ع)
- ۲- آشنا کردن آنان با جایگاه قرآن در نزد اهل بیت (ع)
- ۳- مطرح کردن اهمیت تلاوت قرآن
- ۴- ایجاد علاقه به یادگیری احادیث اهل بیت (ع).

روش تدریس

- ۱- خواندن حدیث توسط دانش‌آموزان
 - ۲- ترجمه‌ی کلمه به کلمه‌ی حدیث توسط دانش‌آموزان
 - ۳- گفت‌وگوی دانش‌آموزان درباره‌ی متن حدیث
 - ۴- توضیح عکس صفحه‌ی ۵۹.
- عکس صفحه‌ی ۵۹ انواع گل را نشان می‌دهد. همان‌طور که هر گل رنگ، بو، شکل و طراوت خاص خود را دارد، هر یک از آیات قرآن نیز دارای طراوت و معنای مخصوص به خود است.

فعالیت جانبی

تهیه‌ی تابلوی زیبایی حاوی یک حدیث یا پیام قرآنی و نصب کردن آن در کلاس.

روش بررسی تکلیف انس با قرآن در خانه (قسمت ب)

دبیر محترم به روش درس‌های گذشته، ابتدا تکلیف دانش‌آموزان را بررسی می‌کند و سپس، ضمن پرسش از آن‌ها به تصحیح ترجمه‌ی عبارت‌های این بخش که دانش‌آموزان آن‌ها را قبلاً در خانه نوشته‌اند، می‌پردازد.

برخی نکات قابل ذکر در ترجمه‌ی این عبارت‌ها به شرح زیرند.

۱- **وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ:** و بهشتی که وسعت آن مانند وسعت آسمان و زمین است. همان‌طور که قبلاً گفته شده است، در این جا نیز آوردن کلمه‌ی «که» بعد از اسم «جَنَّةٍ» معنای جمله را روشن و روان می‌کند.

۲- **ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ:** این بخشش خداست، می‌دهد آن را به کسی (هرکس) که بخواهد. چون ضمیر «یه» به «فضل» برمی‌گردد، آن را به صورت «آن» معنا می‌کنیم. در این عبارت، کلمه‌ی «مَنْ» مفعول به دوم فعل «يُؤْتِي» است ولی در فارسی با حرف اضافه‌ی «به» معنا می‌شود و اگر آن را به صورت «به هرکس که...» معنا کنیم بهتر است. نکته‌ی سوم این که در این جا بهتر است فعل «يَشَاءُ» به صورت مضارع التزامی (بخواهد) معنا شود تا به صورت مضارع اخباری (می‌خواهد).

۳- **لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ:** قطعاً فرستادیم پیامبران مان را با دلایل روشن. در این عبارت، بهتر است «ب» را «با» معنا کنیم.

۴- **وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ:** و نازل کردیم آهن را، در آن سختی زیاد و منافی برای مردم است.